

ศิลปวัฒนธรรม
ART & CULTURE
ฉบับพิเศษ

มองศาสนา ขบคิด เพื่อก่อเกิดปัญญา

คำนิยาม : ภูธร ภูมะธน

ฝรั่งคลั่งผี

ไม่เกิดโรค

ฝรั่งคลั่งผี

ไมเคิล ไรท์

ฝรั่งคลั่งผี • ไมเคิล ไรท์

พิมพ์ครั้งแรก : กรกฎาคม ๒๕๕๐

ราคา ๒๒๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ไรท์, ไมเคิล.

ฝรั่งคลั่งผี. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๐.

๓๒๐ หน้า : ภาพประกอบ.

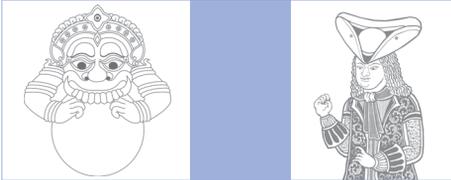
1. ผี--ความเชื่อ. 2. ศิลปกรรมพุทธศาสนา

I. ชื่อเรื่อง

133.1

ISBN 974 - 323 - 994 - 6

ภาพจากปก

ลายเส้นโดย วรพงศ์ ผดุงชอบ

- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชาติ ศรีสุวรรณ ● ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประยงค์ คงเมือง
- บรรณาธิการบริหาร : สุธิภษณ์ นูนปาน ● บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ศิริพงษ์ วิทย์วิโรจน์
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ วีระจาวุวรรณ ● พิสูจน์อักษร : ณรงค์ พึ่งบุญพา
- ศิลปกรรม : บุศรา สมบูรณ์รัตน์ ● ออกแบบปก : วรพงศ์ ผดุงชอบ
- ประชาสัมพันธ์ : จิตวิมล มาโนชบุรีตัน

สำนักพิมพ์มติชน • www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๘๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๘๙-๕๘๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๘๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๒๐๒

โทรศัพท์ ๐-๒๕๘๔-๒๑๓๓, ๐-๒๕๘๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๘๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๘๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๐๕, ๓๓๐๖ โทรสาร ๐-๒๕๘๐-๐๕๕๘

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd. 12 Tethsabannarueman Rd,

Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

สารบัญ

ฝรั่งคั่งผี

คำนิยม ฎฐร ฎมะธร	(๙)
บทนำ	(๑๒)
๑ ทำไมพระอิศวรจึงร้ายร้าย?	๑
๒ พระพิฆเนศ : เทพบุตรถูกประหาร เด็กมีปัญหาก็แก้ปัญหามาทั่วโลก	๒๗
๓ นางนาคพระโขนง เพศและความตาย ผีกับศาสนาพุทธ	๔๔
๔ หัวใคร หัวมัน ปรัชญาตึกคำบรรพ ศาสนพิธีและสัญลักษณ์	๕๖
๕ สงครามและสันติภาพ ความล้ำค้ำของ “จิตไม่ล้ำนี้ก”	๗๔
๖ หัวโขน หัวใคร?	๙๕
๗ ชาวอีสานสร้าง ‘ปลัดขิก’ เพื่อขอลอภัย ‘เจ้าแม่ดิน’	๙๓
๘ วิวัฒนาการของ ‘อตุต’ พระพุทธเจ้า กับ จิตวิทยา	๙๗

(๖)

ฝรั่งคลังผี

- ๘** ตะวันออกกลาง
บ่อเกิดของอารยธรรมโลก
และ บ่อน้ำของพระเจ้าเป็นเจ้า ๑๐๗
- ๑๐** ราศี ๑๒ เป็น ๑ ‘ปี’
สัตว์ ๑๒ ตัว เป็น ๑ ‘รอบ’
ใครคิด? และคิดทำไม? ๑๒๖
- ๑๑** เข็มขัดกันขี้ทางปัญญา
และสถานภาพ สยามวิทยา ๑๓๓
- ๑๒** พระราชพิธี กับ เทวพิธี ๑๔๘
- ๑๓** ๑๓ เลขอาถรรพณ์นั้นน่ากลัวแค่ไหน? ๑๕๘
- ๑๔** พระพิราพ
เป็นใคร? มาจากไหน? ๑๖๕
- ๑๕** วิชา
ที่พระศิวรได้แม่น้ำโขงเป็นเมีย? ๑๗๐
- ๑๖** ภูพระบาท
อุทยานประวัติศาสตร์ที่แสนบริสุทธิ์
ที่ชุมนุมพุทธและผี ๑๘๐
- ๑๗** ซ้อฟ้า ไบระกา และหางหงส์
มาจากไหน? ๑๘๕

๑๘	ฝรั่งมองฝรั่ง แล้ว ฝรั่งก็มองไทย	๒๒๑
๑๙	พระเจ้าชี้เรืออังกฤษ	๒๓๑
๒๐	‘อารยะ’ คำอันตราย ที่ใครๆ เข้าใจผิด	๒๓๖
๒๑	ระบำเขมร วิเคราะห์ในแง่ ‘เทพปรกรณ์แม่หญิง’ พิธีกรรมของเจ้าแม่	๒๔๔
๒๒	แทนบูชาที่สับสน	๒๕๔
๒๓	พิธีไหว้ครู ความเข้าใจใหม่	๒๖๔
๒๔	ข้อฟ้า พญานาค และ นกเงือก	๒๗๓
๒๕	สุภาพบุรุษ!	๒๘๑
๒๖	ความซับซ้อนของประเพณีเดิม ในอุษาคเนย์	๒๘๓

คำนิยาม

สัญญาณยุคพระศรีอาริย์มาแล้ว

อาจารย์ไมเคิล ไรท หรือที่ผมเรียกสั้นๆ ว่า อาจารย์ไมค์ ขอให้ผมช่วยอ่านงานเขียนของอาจารย์รวม ๒๘ บท และให้คัดออก ๒-๓ บท (ที่ผมอ่านแล้วรู้สึกว่ามันน่าสนใจ) เพื่อรวมเป็นเล่มพิมพ์ใหม่ ผมต้องสารภาพว่า เมื่ออ่านบทความทุกบทจบแล้ว ผมไม่ควรอาสาเรื่องนี้

เพราะอะไร?

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกของผมที่ตั้งใจอ่านบทความของอาจารย์ไมค์ ด้วยจิตที่กำหนดว่า ต้องวิพากษ์ และเป็นครั้งแรกที่ต้องอ่านบทความหลายๆ เรื่องของอาจารย์ไมค์ติดต่อกันรวดเดียวจบ เมื่ออ่านจบก็ได้ประจักษ์ในสติปัญญาของตัวเองว่า เป็นได้ก็แค่เพียงหมาเห่าเครื่องบิน และนึกตำหนิตัวเองว่าขาดคุณสมบัติอันไหนก็ไม่รู้ทำให้ตกปากรับคำ ผมได้บอกกับอาจารย์ไมค์ต่อมาว่าขอคืนบทความทั้งหมด ไม่เสนอขอตัดแม้เพียงบทเดียว หากอาจารย์ไมค์อยากตัดบทไหนด้วยเงื่อนไขอะไรที่ผมไม่อาจรู้ได้ก็ต้องกราบเรียนเชิญตัดเอาเอง

ผมรู้จักอาจารย์ไมค์มานานไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ร่วมถกปัญหาวัฒนธรรมในทาว์ราัยและชมเชยผู้คนนับครั้งไม่ถ้วน ออกท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งในและนอกประเทศด้วยกันนับครั้งไม่ถ้วน กินเหล้าวงเดียวกันนับครั้งไม่ถ้วน ผมต้องขอสารภาพว่าเพิ่งรู้จักตัวตนจริงๆ ของอาจารย์ไมค์ก็เมื่อได้อ่านบทความทั้ง ๒๘ เรื่องของท่านจบ

อาจารย์ไมค์เขียนหนังสือได้เก่งมากกว่าคุยเก่ง นี่เป็นเรื่องจริง

ผมรับรองได้ และท่านสามารถพิสูจน์ได้และอยากจะบอกต่อๆ ไปว่า สาธุชนทั้งหลาย เมื่อมีโอกาสพบพระอาจารย์ไมเคิลเมื่อใด จงอย่าหาผล ประโยชน์จากการตกดูยเสวนาและท่องเที่ยวกับท่านเลย ทว่าจงติดตาม งานเขียนของท่านเกิดแล้วจะเกิดผล

ความวิเศษของงานเขียนของอาจารย์ไมเคิลเป็นอย่างไรนั้น ใน ความคิดของผมคือ

ประการแรก เป็นคนกล้าเสนอประเด็นใหม่ สอบสวนประเด็นแก่นักเขียนประเภทนี้ จัดเป็นกลุ่มนักเขียนจิตกบฏ ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นคนขวางโลก ขวางความก้าวหน้า แต่หมายถึงขวางต่อความคิด คับแคบ ขวางต่อจิตมายามนุษย์ คุณสมบัติเช่นนี้เป็นคนดีหรือร้าย? ผม เข้าใจว่าท่านผู้อ่านคงไม่คิดว่าเป็นคุณสมบัติร้ายแน่ๆ เพราะท่านย่อมรู้ดีว่า นี่คือข้อดีข้อแรกของบรรดาเหล่าผู้สร้างความสะดวกให้กับโลก หรือถ้าจะ ให้พูดความจริงโดยที่ไม่มีเจตนาจะยกกันอาจารย์ไมเคิลเลยแม้แต่หนึ่งข้อว่า นี่คือวิถีของพวกดวงตาเห็นธรรม-ศาสตร์

ประการที่สอง อาจารย์ไมเคิลใช้วิธีการพิสูจน์ความจริงด้วยการใช้ หลักฐานผสมผสานกับจินตนาการ แต่เป็นจินตนาการที่ไม่ฟุ้งซ่าน ผมคิดว่า บรรดานักมนุษยศาสตร์ทั้งหลายควรเรียนรู้ทฤษฎีพิสูจน์ความจริงด้วย วิธีนี้ (ความจริง+จินตนาการ) ด้วยเป็นวิธีใหม่ (กบฏอีกแล้ว) การใช้ หลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงต่างๆ นั้น อาจารย์ไมเคิลใช้ศาสตร์ต่างๆ หลากหลายยิ่งเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และเป็นหลักฐานข้ามเชื้อชาติ ข้ามศาสนา ข้ามทวีป นักเขียนรอบจัด รอบรู้อย่างนี้ผมคิดว่าหาได้ยาก ในหมู่นักเขียนบ้านเรา

ประการที่สาม เป็นบทความที่ถึงพร้อมด้วยรสชาติภาษาไทย กล่าว คือ ภาษาไทยงดงามปานกวีเอก ภาษาไทยคมกริบปานมิดเหน็บ หรือ ภาษาไทยเหน็บแนมแสบทรงปานกะหรูหุตุหงิด ฉะนั้น เมื่อมีใครรู้ว่า ผมรู้จักกับอาจารย์ไมเคิลดี จึงมักมีคำถามเสมอๆ ว่า อาจารย์ไมเคิลเป็นฝรั่ง จริงๆ หรือเป็นไทยแต่มีชื่อฝรั่งตั้งที่นิยมกันในเวลานี้ จึงสามารถเขียน ภาษาไทยได้อารมณ์ถึงลูกถึงคนปานนี้ เรื่องนี้ผมขอขยาดความเล็กน้อยว่า ผมคบหากับอาจารย์ไมเคิลมานาน แต่อาจารย์ไมเคิลไม่เคยเล่าเรื่องส่วนตัว ให้ฟังว่าเป็นใครมาจากไหน ผมเองก็ไม่เคยถาม นอกจากรู้จากคนอื่นๆ ว่า อาจารย์ไมเคิลเป็นชาวอังกฤษโดยกำเนิดแต่ได้โอนสัญชาติเป็นคนไทยแล้ว

มีชื่อว่า เมฆ มณีฉวี และมิบัตรประชาชนไทย มีครั้งเดียวเท่านั้นที่ อาจารย์ไมค์เผยเล่าเรื่องส่วนตัว คือโซว์รูปถ่ายมารดาให้ดูและถามผมว่า หน้ามารดาท่านเหมือน Greta Garbo ไหม? บังเอิญผมเกิดทันคาราซื่อนั้น จึงบอกอาจารย์ไมค์ให้รู้สึกสบายใจว่าเหมือน ผมไม่รู้ว่าคุณอาจารย์ไมค์เรียนภาษาไทยมาตั้งแต่เมื่อไร เรียนที่ไหน เรียนจากใคร นอกจากจะเถาว่าที่อาจารย์ไมค์ใช้ภาษาไทยได้ดีเยี่ยมนั้นคงเป็นพรสวรรค์กรรมัง

ประการที่สี่ เป็นงานเขียนที่ชวนให้ผู้อ่านเข้าใจตนเอง อยาเพื่อฝัน อยาคัดจริต เช่นให้มีความสุขที่ต้องเผชิญกับความตายเพราะความตายทำให้เกิดชีวิตใหม่ อาจารย์ไมค์พูดถึงความตายในงานเขียนบ่อยมาก ความตายในทัศนะอาจารย์ไมค์หาใช่ความทุกข์ แต่เป็นความจริงที่ต้องพบและควรเตรียมพร้อมที่จะพบ ผมจึงอยากบอกว่างานเขียนของ อาจารย์ไมค์คือพระคัมภีร์ใหม่ (ล่าสุด) ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในสยามประเทศ เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ โดยฝรั่งสัญชาติไทย

ประการที่ห้า นี้คือตำราไทยศึกษาในอุดมคติ อาจารย์ไมค์จับสังคัมไทยที่แสวงงามหุ่ดด้วยการปรุงแต่งจากความหลงตัวเอง อวิชชา เหยื่อ โฆษณาชวนเชื่อ และ ฯลฯ จากนั้นนำมาลอกคราบออกทีละชั้นๆ ล่อนจ้อนจนเห็นรูชุมชนที่กักคั่นองและเห็นหัวใจสีแดงซ้ำๆ จะมีนักไทยศึกษาสักกี่คนที่สามารถทำได้อย่างอาจารย์ไมค์ หากผมมีอำนาจวาสนาหน้าที่ ผมจะบังคับข่มขู่ให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ใช้บทความของอาจารย์ไมค์เป็นหนังสือบังคับให้ผู้เรียนวิชาไทยศึกษาอ่าน ผมรับรองว่าต้องมีนักศึกษากำนวนไม่น้อยได้ทั้งความรู้ มีคุณธรรมและสติปัญญาสมความตั้งใจปรารถนาของกลุ่มตาแก่ยายแก่นักการศึกษาที่ชอบจัดการเรียนการสอนกันนัก

ประการที่หก โดยปกติผมชอบอ่านหนังสือประเภทสุภาษิตและคำคมเล่มที่ผมชอบอ่านมากที่สุดคือฮีโตปเทส แต่เมื่อได้อ่านงานของอาจารย์ไมค์จบแล้วพบว่า โยะโฮ สร้างสรรค์ ทำทาย ทันสมัย ลองอ่านตัวอย่างนี้สิครับ “สุภาพบุรุษเป็นสุภาพบุรุษ ไม่ใช่เพราะฐานันดรทางสังคม เศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เพราะอุดมการณ์สูงและความประพฤติดีงาม เมื่อชาติถึงหลังนี้ ก็ชาติออกจากความเป็นสุภาพบุรุษโดยอัตโนมัติ” อ่านแล้วนึกเห็นบุคลิกภาพอาจารย์ไมค์ซึ่งเป็นคนพูดน้อย เรียบร้อย คงเส้นคงวา ไม่ยอมฝ่าฝืนกฎระเบียบ นี่ก็ตัวอย่างหนึ่งของผู้ยืนหยัดดำรงวิถีสุภาพบุรุษ

เช่นกัน (แม้เจ้าตัวจะระบุว่าตัวเองไม่ใช่สุภาพบุรุษ)

ผมเข้าใจว่าสิ่งที่ผมพยายาม(อย่างที่สุดแล้ว) ด้วยการพริ้วพรรณนาเป็นข้อๆ เพื่อให้ท่านผู้อ่านเห็นตัวตนอาจารย์ไมค์จากบทความของท่านนั้นแท้จริงเป็นเพียงการตอมนไต่คุณค่าสติปัญญาของท่านและหาญกล้าออกมาประกาศ ประหนึ่งแมลงหวี่เกาะหางราชสีห์ หากได้เพิ่มพูนวิศม์มีเดซานุภาพใดๆ แก่ตัวราชสีห์ไมค์ คุณค่าใดๆ ของอาจารย์ไมค์ที่พึงมีนั้นท่านผู้อ่านต้องพิสูจน์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องมีใครบอกและชี้แนะ

สำหรับผมนั้น คุณค่างานเขียนของอาจารย์ไมค์เป็นเสมือนธรรมชาตินอกพระไตรปิฎก บางครั้งผมยังนึกว่า นี่คือนิพนธ์ของยุคพระศรีอริย์มาแล้ว ผ่านปลายปากกาอาจารย์ไมค์

ภูธร ภูมะธน

บทนำ

ช่างก่อสร้างเข้าบ้านผมเห็นบรรดาเทวรูปและภาพตามศาสนาต่างๆ แล้วยกมือไหว้ว่า “เหมือนเทวดาน! นายคนนี่คงมีศรัทธาหนักหนา!”

ขณะเดียวกันเพื่อนปัญญาชนมักปรารภว่า “ไอ้ไม่ค้, มึงบ้าศาสนาหรือ?”

ที่แท้จริงผมเป็นปุถุชนที่ไม่กล้าอ้างว่า “มีศาสนา” เพราะมีกิเลส จึงเชื่อมไม่ถึงธรรมะใดๆ ทั้งสิ้น แต่ผมสนใจและเคารพทุกศาสนาโดยมองจากมุมจิตวิทยา, มานุษยวิทยา และศิลปวัฒนธรรม

ผมไม่รู้ (และไม่อยากรู้) ว่าศาสนาไหน “ถูกต้อง” และศาสนาไหน “ผิดพลาด” ผมสนใจว่า ศาสนาเล่นบทบาทอย่างไรในการช่วยมนุษย์เข้าใจตัวเองและดำเนินชีวิตได้ในสังสารวัฏนี้

ในคัมภีร์ปุราณะ มหาภารตะ พญายม (ธรรมราชา) ตั้งรหัสให้พี่น้องปาดทพทั้ง ๕ ว่า “อะไรคือปัญหามนุษย์?” พิชุธิษเฐียรไชยริศนา ได้ว่า “มนุษย์เกิดมาเพื่อตาย, อยู่ชีวิตความตายแต่ปากยังกัน, แต่แล้วสมมติว่าตัวเป็นอมตะ”

ในหนังสือเล่มนี้ท่านผู้อ่านคงไม่ได้รับคำตอบที่สะใจ, แต่ผมหวังว่าท่านคงพบกับคำถามที่น่าสนใจ, สมควรจะถูกเถียงกันต่อไปจนคนรุ่นต่อไปคงได้แสงสว่างดีกว่าคนรุ่นผม

ฝรั่งกลิ้งผี

ทำไมพระอิศวรจึงรำยรำ?

ภาคที่ ๑

พระอิศวรกับศาสนาก่อนประวัติศาสตร์ :

ฟ้า vs ดิน, ชาย vs หญิง

ทำไมพระอิศวรจึงร้ายรำ?

เพื่อนผมถามขณะที่เราไปบูชาพระศิวนาฏราชในมหาเทวสถาน
จิตัมพะรัม รัฐทมิฬนาฑู ในอินเดียใต้

เรายืนอยู่ท่ามกลางแสงประทีปโชติช่วง กลิ่นฟุ้งจากดอกไม้และ
ธูป พร้อมทั้งเสียงสนั่นของกลอง ปี่ และฉิ่ง หมู่พราหมณ์วิ่งเข้าออก
จากปรารค์ประธานเชิญเครื่องบูชาของประชาชนไปถวายองค์พระอิศวร

“หินตาหินยาย”, อังกฤษ, ก่อนประวัติศาสตร์ (ภาพจาก John Sharkey.
CELTIC MYSTERIES The Ancient Religion. THAMES AND HUDSON, 1979.)

นาฏราช พลังสวดมนต์เป็นภาษาสันสกฤตตั้งเสียงคลิ่นกระหับผึ่ง
แล้วเพื่อนผมถามว่า “ทำไมพระอิศวรจึงร้ายร้าย?”

ให้ฟ้าผ่า ผมตอบไม่ได้ ฝ่ายอินเดียเขามีตำนานหรือเทพนิยาย
อธิบายการร้ายร้ายของพระอิศวรล้วนฟังสนุก แต่มิได้ให้คำตอบที่น่าพอใจ
แล้วเพื่อนเขาถามทำไม? มันเหมือนถามว่า “ทำไมพระพุทธรูปต้องนั่ง
สมาธิ?” ก็เป็นกิจวัตรของพระพุทธรองค์ เรื่องอะไรจะต้องถาม?

แต่แล้วคำถามของเพื่อนมันไม่เหลวไหล ตรงกันข้าม มัน
ลึกซึ้งอย่างยิ่ง และมีประโยชน์มหาศาล

กว่าจะได้คำตอบจะต้องลุยลึกเข้าไปในคูหาอันมืดที่อยู่เบื้องราก
ของจิตใจของตน (และของเพื่อนมนุษยชาติทั้งปวง) ซ้ำยังต้องค้ำ
ตะกอนอันตกรออยู่ที่ก้นบ่อแห่งสังคมมนุษย์ที่หมกมุ่นและซ่อนตัวอย่าง
เร้นลับไม่เป็นที่เปิดเผยง่ายเพราะเป็นเรื่องน่ากลัว ต้องห้าม ควรอยู่ใน
ร่มผ้าไม่ผิดกับอวัยวะเพศชายหญิง

หรือหากจะให้พูดเป็นภาษาสมัยใหม่ เราต้องศึกษาคำถาม “ทำไม
พระอิศวรจึงร้ายร้าย” จากแง่จิตวิทยา (โดยเฉพาะด้านจิตใต้สำนึกSub-
conscious) จากแง่สังคมศาสตร์และจากแง่ตำนานและเทพนิยาย (My-
thology) ทั้งนี้เพราะคนเราแต่ละคนมักใช้จิตใต้สำนึกเป็นบ่อลึกที่จะทิ้ง
สิ่งต่างๆ ที่ตนรับไม่ได้ เป็นเรื่องน่าเกลียดน่าละอายที่จำเป็นต้องลืม มิ
เช่นนั้นจะทนอยู่ไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันสังคมมนุษย์มักใช้เทพนิยาย
เป็นผ้าม่านปกปิดสิ่งเลวร้ายสิ่งน่ากลัวซึ่งสังคมอยากลืม

เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่อง “แรง” ผมจึงสมควรจะขอภัยที่จะค้ำบ่อ
และแอบผ้าม่าน มันคล้ายกับคนไปเปิดผ้าขาวบ้าน มันไม่น่ารัก แต่เชื่อ
ว่าเมื่อเห็นความจริงเรื่องการที่พระอิศวรร้ายร้าย ท่านผู้อ่านน่าจะเกิดปิติ
ความสบายใจสะอาดสะอ้านโล่งจิตที่กรีกเรียกว่า Catharsis คือการถ่าย
ความตึงเครียดที่เกิดจากความขัดแย้งในใจคนเรา ให้กลับเป็นสภาพโล่ง
เบา สว่าง หายเครียดและอคติทุกประการ

หนึ่งทฤษฎีที่ผมจะอ้างต่อไปล้วนแต่เป็นของนักมานุษยวิทยา
และนักจิตวิทยาที่เป็นที่ยอมรับเคารพนับถือ มิได้เป็นของผมสร้าง
สรรค์หรืออุปโลกนขึ้นมา

ที่เป็นงานของผมมีอันเดียวเท่านั้น คือการนำทฤษฎีเหล่านี้มาใช้

กับ “ศิวนาฏราช” พระผู้เป็นพ่อเกิดแห่งศิลปะทุกแขนงของผู้ที่เจริญ และสังคมที่เจริญ และเป็นพระผู้สถิตอยู่ในดวงใจของทุกคน ไม่ว่าดี หรือร้าย รู้หรือไม่รู้ รวยหรือจน ขาวหรือดำ ท่านเป็นพระผู้ที่กระตุ้นให้ คนแต่ละคนและสังคมก้าวหน้าไปสู่ความดี ความงาม และความจริง

ถึงจุดนี้ผมอยากร้องออกมาว่า “โอม นมะศิวาย!”

แต่แล้วมีเสียงเล็กๆ ในชั่วหัวใจของผมประท้วงว่า “โอม ศักติ ศักติ ศักติ! ลูกแม่จะหนีไปไหน? ไม่รู้หรือว่าลูกเป็นของแม่? แม่ให้ชีวิตแก่ลูก ลูกเกิดจากท้องแม่และจะต้องกลับสู่ท้องแม่ ลูกเกิดจากดินจะต้องกลับเข้าไปในดินในที่สุด!”

ใครเล่าที่เกิดมาแล้วไม่เคยตาย? ชายไหนๆ โตขึ้นมาพ้นนมแม่ ก็ย่อมคิดการใหญ่ เป็นอิสระมุ่งสู่ดาวสู่ฟ้าว่าจะป็นอมตะ แต่แล้วในที่สุดเจ้าแม่ดินย่อมอ้าแขนอ้าขารับกลับมาสู่ท้องอันเป็นที่มาของมัน จากอนาคตไปสู่อดีต จากความหวังไปสู่ความสูญเสีย จากความสว่าง ไปสู่ความมืด จากการก่อไปสู่การสลาย จากความหนุ่มสู่ความแก่ จากกริธาสู่ความนิ่ง จากความเป็นสู่ความตาย

มนุษย์เรา ผู้เกิดมาเพื่อตายจึงพยายามที่จะคว้ามือเจ้าพ่อฟ้า ทรายเท่าที่มีชีวิตอยู่ แต่ในที่สุดเราต้องตกเป็นเหยื่อของเจ้าแม่ดินผู้เป็นทั้งแม่บังเกิดเกล้า เมียรัก และเป็นนางกาสิผู้ประหาร ประหารทุกผู้ทุกคนในที่สุด

มีแต่พระพุทธองค์เท่านั้นที่สอนให้ไม่พึ่งเจ้าพ่อฟ้า และ ยังสอนให้หลุดพ้นจากอำนาจของเจ้าแม่ดิน ผู้คลอเคลียและผู้มั่งงายทุกชาติทุกชีวิต

คนเราแบ่งกันได้หลายอย่างและมีความขัดแย้งกันหลายระดับ แต่ที่แบ่งกันอย่างเห็นได้ชัดที่สุดและขัดแย้งกันขั้นพื้นฐานเห็นจะอยู่ระหว่าง ชายกับหญิง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างลับสนมาก ทั้งรักทั้งเกลียดทั้งกลัวกันตลอดมาจนทุกวันนี้

ใครจะเป็นใหญ่ในบ้าน? ใครจะครองแผ่นดิน? ชายหรือหญิง? นี่เป็นปัญหาตลอดมาและยังมีได้ตกลงกันอย่างเป็นที่สิ้นสุด โดยมาก จะตกลงกันว่าหญิงเป็นใหญ่ในบ้าน ชายเป็นใหญ่ในเมือง แต่มันไม่แน่นอน สรุปลง่ายๆ คือชายกับหญิงมีความขัดแย้งกันอย่างสูงตลอดมา

จนปราชญ์บางท่านอ้างว่าประวัติศาสตร์ คือเรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้งกันระหว่างชายกับหญิง ความขัดแย้งอื่นๆ เช่น ระหว่างนายทุนกับแรงงานเป็นปัญหาปลีกย่อยชั่วคราวชั่วคราว ความขัดแย้งพื้นฐานและนิรันดรของมวลมนุษยย์อยู่ระหว่างชายและหญิง การคลี่คลายของความขัดแย้งนี้คือความก้าวหน้า (หรือการถอยหลัง) ของสังคม

ปรัชญาจีนเกี่ยวกับ หยิน-หยาง เป็นที่น่าสนใจยิ่ง

ท่านจับผู้หญิงให้อยู่ในประเภท หยิน คือเย็น มีต ดิน น้ำ พระจันทร์ และจัดชายอยู่ในหมวด หยาง คือร้อน สว่าง ไฟ พระอาทิตย์ หญิงเป็นลบชายเป็นบวก

แน่นอนที่เดียวทั้งชายและหญิงต่างต้องเป็นทวิมุข (ambiguous) คือมีทั้งหน้าดีและหน้าร้าย เช่น ชายนั้นเป็นทั้งพ่อที่ให้ความคุ้มครองและเป็นพ่อที่ลงโทษลูกพร้อมๆ กัน แต่ด้วยเหตุว่าสังคมที่เจริญมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล (อย่างน้อย) เป็นสังคมบุรุษนิยม (patriarchal) จึงมักมองชายในแง่ดีมากกว่า ในขณะที่มองหญิงด้วยความสงสัยและสับสน หญิงเป็นทั้งแม่บังเกิดเกล้าและเมียรัก ในขณะที่ยังเป็นกะหรีและแม่เมต

“ชาย” นั้นเป็นพลังที่จะนำไปสู่ฟ้าและดวงดาว นำไปสู่ความสว่างและเหตุผล ฝ่าย “หญิง” นั้นทวิมุข เป็นทั้งช่องคลอดที่ให้ชีวิตและเป็นช่องมีด (หลุมฝังศพ) ที่กลืนกินทุกชีวิต (ทั้งนี้มิได้เป็นทัศนคติของผู้เขียน หากเป็นทัศนคติที่นับถือกันโดยมากในสังคมบุรุษนิยม)

ผู้ศึกษาเทพปกรณัมหลายท่านเชื่อกันว่า สังคมมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นสตรีนิยม ให้หญิงเป็นผู้นำทางพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์, นับถือเจ้าแม่ดินเป็นใหญ่ พร้อมกับนางพระจันทร์และแม่พระคงคาแม่พระจันทร์ (ดวงเดือน) นั้นเป็นผู้คุมประจำเดือนและเรื่องลับเรื่องขลังทั้งหลายของสตรี ส่วนแม่พระคงคา (แม่น้ำ) คือน้ำคร่ำอันเป็นที่มาของชีวิต ความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์

ที่สังคมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยอมรับว่าหญิงมีความ “ขลัง” และยังนับถือเจ้าแม่เป็นเทพสูงสุดมักอธิบายว่าสมัยนั้นคนไม่เข้าใจกันเลยว่า ฝ่ายชายจะมีส่วนในการสืบพันธุ์ เขาเห็นกันว่าชายดีแต่ล่าสัตว์ มีแต่หญิงเท่านั้นที่มีประจำเดือนและมีลูกได้

บทบาทของสตรีจึงกลายเป็นที่เคารพยำเกรง หญิงมีเรื่องลับเรื่องซังที่ชายไม่มีสิทธิ์เข้าถึง เป็นเรื่องลับสุดยอดของหญิง และเป็นจุดด้อยของชาย ในสายตาคนดึกดำบรรพ์ชายน่าจะดูเป็นชาติที่เป็นหมั่น

ต่อมาเมื่อชายเริ่มคิดจะแย่งอำนาจจากหญิง จึงตั้ง “สมาคมขริบ” คือจัดสถาบันชายล้วนขึ้นมา ห้ามไม่ให้หญิงเข้าใกล้ แล้วจับเด็กหนุ่มขริบกัน ฝ่ายชายจึงอวดกันได้ว่าตนมีโลหิตไหลออกจากอวัยวะเพศเช่นเดียวกับสตรี

ต่อมาเมื่อสังคมบุรุษนิยมตั้งมั่นแล้ว จะเห็นว่าโลหิตประจำเดือนได้กลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจอย่างยิ่ง ทั้งนี้จะเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบลัทธิเกาที่นับถือโลหิตหญิงเพราะเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดมนุษย์และยังเกี่ยวข้องกับดวงจันทร์อีกด้วย

นี่แหละคือลักษณะที่ชาติชายเอาชนะ ถูกถูกและกดขี่ชาติหญิง มันไม่ใช่เรื่องระหว่างบุคคล แต่เป็นเรื่องระหว่างชาติมนุษย์ ๒ ชาติที่ต่างกันขั้นพื้นฐาน (คือชายกับหญิง)

ศาสนาเจ้าแม่ดินของสังคมมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการโดยเฉพาะเรื่อง “เจ้าพ่อข้าว” (Corn King) หรือ “เจ้าพ่อปี” (Year King)

นางเมืองซึ่งครองราชย์จะเลือกสามีใหม่ทุกปี ชายผู้ถูกเลือกสรรจะได้รับเกียรติอย่างสูงอยู่ตึกินดีจนถึงฤดูใบไม้ผลิในปีหน้าซึ่งเป็นต้นปีกสิกรรม ชาวบ้านจะลงมือไถนา “พ่อข้าวพ่อปี” นั้นจะถูกมอมเหล้าแล้วเอาไปฆ่าอย่างทารุณ แล้วแม่นางเมืองจะนำโลหิตไปโปรยโรนหาเป็นการสังเวจเจ้าแม่ดินให้บังเกิดความอุดมสมบูรณ์ทำนาได้ผล

ความขัดแย้งระหว่างเจ้าพ่อฟ้ากับเจ้าแม่ดินนั้นอยู่ที่ปฏิทิน เจ้าแม่ดินอยู่คง ส่วนเจ้าแม่น้ำก็ไหลตลอด เจ้าแม่พระจันทร์นั้นเกิดตายเดือนละครั้งโดยมนุษย์ไม่ต้องเดือดร้อน

แต่เจ้าพ่อฟ้า (ดวงตะวัน) เกิดและตายเพียงปีละครั้ง, คือเกิดและเพิ่มพลังในครั้งแรกของปี (ทักษิณายน) แล้วอ่อนกำลังจน “ตาย” ในครั้งหลัง (อุตรายน) เรื่องนี้มีอิทธิพลมากต่อสังคมกสิกรรมในเขตทางเส้นศูนย์สูตร เพราะในฤดูหนาวดูเหมือนโลก “ตาย” เพาะปลูกไม่ได้, ชาวไร่ให้เกิดความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของเจ้าพ่อปีเก่า

เสาบูชากะโหลก, 'ไอร์แลนด์-ชีวิตกับความตายมีความต่อเนื่อง (ภาพจาก John Sharkey. *CELTIC MYSTERIES The Ancient Religion*. THAMES AND HUDSON, 1979.)

และการจัดให้เจ้าแม่ดินทองกับเจ้าพ่อปีใหม่

ลัทธิลึกลับที่อธิบายนั้นเชื่อว่าจะเป็นเรื่องเมื่อก่อน ที่ในยุโรปเริ่มเลิกล้มกันแล้วก่อน ๓,๐๐๐ ปีที่แล้วมา

ที่เชื่อว่าเคยมีลัทธิลึกลับแบบนี้เพราะหลักฐานในเทพนิยายของกรีก รุ่งเก่าที่สุด (เรื่อง Theseus กับนางเมืองแห่ง Eleusis ฯลฯ) ศิลปวัตถุบางอย่างที่ตกค้างจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทั้งในยุโรปและ

ตะวันออกกลาง และประเพณีบางประการของเผ่าต่างๆ ในแอฟริกา เมลานีเซีย และออสเตรเลีย (โดยเฉพาะประเพณีการขริบของชาย) ซึ่ง ระบุถึงการที่ชายจะแข่งกับหญิงในเรื่องความขลังและศักดิ์สิทธิ์ (ฟัง สังเกตคำว่า “ศักดิ์สิทธิ์” อาจจะไม่แปลได้ว่า “อิทธิฤทธิ์ของหญิง” เพราะในศาสนาฮินดู “ศักดิ์” คือพระแม่เจ้า)

ประเพณีฝ่ายจีนและอินเดียแดงเป็นปริศนา เพราะทั้งสองดู เหมือนกับว่าเป็นบุรุษนิยมตลอดมา อาจจะเป็นได้ว่าสังคมจีนสามารถ กลบเรื่องเจ้าแม่ได้แนบเนียนที่สุด ส่วนอินเดียแดงยังมีประเพณีมาก เกี่ยวกับการทรมานและสังเวทด้วยโลหิตซึ่งอาจจะสะท้อนถึงการที่ชาย พยายามอวดว่าโลหิตของตนขลังไม่แพ้โลหิตประจำเดือนของสตรี ซึ่ง แต่เดิมน่าจะนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์เพราะเกี่ยวกับความสามารถที่จะมีลูก อันเป็นสิทธิ์เฉพาะของสตรี

การที่สังคมสมัยปัจจุบันส่วนใหญ่รังเกียจโลหิตประจำเดือน ของสตรี น่าจะเป็นปฏิกิริยาของสังคมบุรุษนิยมดังกล่าวมาแล้ว เลือด ของชายนั้นสะอาด สง่า น่าเคารพ ในขณะที่โลหิตสตรีนั้นเป็นเสียด จัญไร ทั้งนี้เพราะชายทนคิดไม่ได้ว่าเขาได้คลอดมาจากช่องใด มันเป็นเรื่องต้องห้ามคิด

ที่พูดถึง “เจ้าแม่” จะต้องแยกแยะระหว่างเจ้าแม่ผู้ให้ความอุดม สมบูรณ์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์กับเทพีต่างๆ ที่เกิดในสมัยหลังๆ ทั้งในยุโรปและอินเดีย

เทพีในสมัย Classic นี้ล้วนแต่เป็นธิดาของเทวดาชาย เช่น นาง ปารวตีเป็นธิดาพระหิมาลัย นาง Aphrodite (Venus) เกิดจากฟองคลื่น (น้ำกาม) ของเจ้าพ่อสมุทร (Poseidon) นางเทวีเหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในอโวกา ของชายในฐานะธิดาหรือเป็นชายา เช่น Hera ชายาของ Zeus หรือ พระนางอุมา ชายาของพระอิศวร

แต่เจ้าแม่ดินก่อนประวัติศาสตร์ที่ผมพูดถึงมีได้อยู่ในจำพวก เทวีเหล่านี้ เจ้าแม่องค์นี้อยู่ก่อน ไม่มีบิดา ท่านคือแผ่นดิน (Gaia ของ กรีก) เป็นมดลูกของสัตว์ทั้งปวงในโลก และเป็นหลุมฝังศพของลูกของ ท่านทุกคน ท่านให้ความอุดมสมบูรณ์ เจริญพืชเจริญสัตว์ โดยแลกเปลี่ยนกับโลหิตสดๆ ร้อนๆ ของชาย

เจ้าแม่แห่งความอุดมสมบูรณ์, เยอรมนี, ก่อนประวัติศาสตร์ (ภาพจาก Adele Getty. *GODDESS Mother of Living Nature*. THAMES AND HUDSON, 1990.)

สังคมแบบสตรีนิยมดังที่กล่าวมาแล้วสามารถนำความเจริญได้ในระดับหนึ่งและชั่วระยะหนึ่ง โดยเฉพาะในสังคมเล็กๆ เช่นหมู่บ้านที่ใครๆ รู้ว่าสืบตระกูลจากแม่ไหน

แต่ในเมื่อสังคมจะขยายให้กว้างกว่านั้นและจะมีความเจริญก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่ง เห็นจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนจากสังคมสตรีนิยมมาเป็นสังคมบุรุษนิยม

พอชายรู้ตัวว่าตนเป็นผู้ก่อให้เกิดลูก จึงน่าจะแยงความเป็นใหญ่ได้ แต่กว่าจะทำได้ จะต้องใช้เวลาช้านานในการสร้างสภาวะที่จะกดขี่สตรี (ซึ่งยังเป็นปัญหาอยู่จนทุกวันนี้)

และยังจะต้องปฏิรูปเปลี่ยนศาสนา เพราะหากสังคมจะรับกษัตริย์ผู้ชายแทนนางเมืองก็จำเป็นจะต้องเลิกนับถือเจ้าแม่ดินที่ต้องการชีวิต “พ่อข้า” ปีละครั้ง มาเปลี่ยนเป็นศาสนาที่นิยมเทพบุรุษ โดยที่เจ้าแม่กลายเป็นธิดาหรือชายาของท่าน

ภาคที่ ๒

พระอิสวร :

เจ้าพ่อและเจ้าแม่ในอินเดีย

จากวิวัฒนาการทางศาสนาระดับสากลในยุคต้นประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ได้ก่อให้เกิดศาสนาและสังคมที่เป็นบุรุษนิยมเกือบสมบูรณ์ (แม้เจ้าแม่จะยังแฝงอยู่บ้าง)

ส่วนอิทธิพลของศาสนายิว คริสต์ และอิสลามได้ช่วยเสริมกำลังอำนาจของบุรุษในสังคม ขณะที่ลดอำนาจของสตรีในตะวันตก

แต่เมื่อมองในอินเดียแล้วจะเห็นภาพที่ซับซ้อนกว่านี้เป็นอันมาก แม้สังคมอินเดียจะเป็นบุรุษนิยมอย่างแรง (และทารุณ) แต่ถ้าดูด้านศาสนาอินเดียจะเห็นว่า เจ้าแม่ยังแข่งกับเจ้าพ่ออยู่โดยยังไม่มีเค้าว่าใครจะแพ้จะชนะกัน

ทั้งนี้คงเป็นเพราะชาวอารยัน (ชาวอินเดียเดิม) มีจำนวนมากและเจริญก้าวหน้าทางสังคมมาก่อนที่ชาวอารยันจะบุกเข้ามาตามช่องเขาในตะวันตกเฉียงเหนือของชมพูทวีป และค่อยๆ ทะลุเข้ามาที่

รูปบรรพบุรุษชาย-หญิง, แอฟริกา (ภาพจาก Adele Getty. *GODDESS Mother of Living Nature*. THAMES AND HUDSON, 1990.)

เล็กน้อยๆ จึงต้องทำการประนีประนอมกับชาวพื้นเมือง
มีร่องรอยมากมายทำให้เข้าใจว่า ชาวพื้นเมืองมีความก้าวหน้า
มาทางสังคมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่เมืองใหญ่ **Harappa** และ
Mohenjodaro ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ตลอดจนชุมชนในภาคใต้ที่
ดูคล้ายๆ ชุมชนแบบบ้านเชียงในภาคอีสานของสยาม

เมื่อประมาณ ๔,๐๐๐ ถึง ๓,๐๐๐ ปีที่แล้วมา ชาวอารยันเริ่มบุก
เข้ามา (ราวสมัยเดียวกันกับที่ชาวอารยันบุกยุโรป) โดยพาเจ้าพ่อฟ้ามาด้วย

เช่น พระอินทร์ พระวรุณ และพระรุทระ

แต่นั้นมาประวัติศาสตร์ศาสนาอินเดียเป็นเรื่องการประนีประนอมระหว่างเจ้าพ่อฟ้าต่างๆ ของอารยันกับเจ้าแม่ดินต่างๆ ของชาวพื้นเมือง การประนีประนอมนี้มาในหลายรูปแบบ รูปแบบที่ง่ายที่สุดน่าจะได้แก่ การจับเจ้าแม่พื้นเมืองให้แต่งงานกับเจ้าพ่อของอารยัน

แต่มันไม่ง่ายเท่าที่คิด เพราะเจ้าแม่เหล่านั้นมีมานะไม่ยอมเป็นเมียใครง่ายๆ มีตัวอย่างบ้าง เช่น พระวิษณุ (นารายณ์) มีชายา ๒ พระองค์คือ นางศรีเทวี กับนางภูเทวี

นางศรีเทวีน่าจะนำมาจากทุ่งหญ้าในอุษาคทวีปกลาง ส่วนนางภูเทวี (เจ้าแม่ดิน) น่าจะมาจากชาวพื้นเมือง

ฝ่ายไศวนิกายมีการประนีประนอมกันในหลายรูปแบบ เช่นนำรูปพระอิศวรไปผนวกกับรูปเจ้าแม่จึงได้ “อรรณารีสวระ” (พระเป็นเจ้าเครื่องดีเป็นหญิง)

อีกนัยหนึ่งจะนำเทวรูปพระอิศวร พระนางอุมา และขันธกุมารมาตั้งบูชาบนแท่นเดียวกันเรียกว่า “โสมะสกัณฑะมูรติ” แล้วกระทำบูชาทั้งครอบครัว พระบิดา พระมารดา และพระบุตร สะท้อนสังคมมนุษย์ที่รู้จักพ่อ แม่ และลูก

ส่วนเจ้าขันธกุมาร (สกัณฑะ) ก็มีชายา ๒ องค์ คือ เทวาไฉย (ธิดาพระอินทร์ของชาวอารยัน) และ วัลลิวัมมา (ลูกสาวชาวป่าในเกาะลังกา) ตำนานว่าขันธกุมารรำคาญนักที่นางเทวาไฉยถือตัวเหลือเกิน เพราะเป็นธิดาเจ้าสวรรค์ ขันธกุมารจึงหนีอินเดียไปอยู่ลังกาและหาเมียชาวป่าเป็นการประชดเมียเก่า

แม้กระทั่งในการบูชาศิวลึงค์ก็ยังมีประนีประนอม เพราะแม่ลึงค์พระอิศวรเป็นเครื่องหมายของชายที่ “แรง” ที่สุดอย่างปฏิเสธไม่ได้ แต่ลึงค์นั้นย่อมต้องตั้งในฐาน “โยนีโทรมะ” อันเป็นอวัยวะของเจ้าแม่ และน้ำที่ไหลออกจากโสมสูตรก็เป็น “น้ำแห่งชีวิต” โดยจำแนกไม่ได้ว่าได้ไหลออกจากอวัยวะของเจ้าพ่อหรือเจ้าแม่

ในรูปพระอิศวรมหาโยคี (หรือมหาครุ) จะเห็นเป็นการไม่ยอมประนีประนอมกัน โดยที่เทวดาชายนั้นจะนั่งปฏิบัติพรตท่ามกลางทิมะในเขาพระหิมาลัยโดยไม่ต้องการพระนางปาวตีและมีเดชามากจนเผา

กามเทพได้

เรื่องนี้ น่าจะสะท้อนสภาพทางสังคมในสมัยที่ชายกำลังคิดจะชิงชัยกับหญิง โดยอาศัยพรตและเดชาซึ่งหญิงไม่มีสิทธิ์จะมีตามความคิดในสมัยนั้น トラบเท่าที่ชายที่พรตกล้าก็มีเดชาพอที่จะเอาชนะหญิงได้

แต่แล้วเป็นที่รู้ๆ อยู่ว่าพระอิศวรได้รับพระนางปารวตีเป็นชายาในที่สุด แสดงว่าเดโชของชายย่อมแพ้แก่ความเย็นของหญิง

ถ้าดูในแง่บวกจะเห็นว่าชายผู้เสรี (และออกจะป่าเถื่อน) ถูกหญิงจับมาอยู่ในระเบียบเรียบร้อย แต่ถ้าดูในแง่ลบจะเห็นว่าชายผู้มีใจมุ่งสู่ฟ้าถูกหญิงดึงกลับมาสู่ดิน ตบะแตกพรตหาย “แสงดับเพียงดับไต”

การที่เจ้าแม่ นั้นเหนียวแน่นไม่สาบสูญง่ายๆ เห็นได้ชัดในประวัติศาสตร์ศาสนาฮินดู หลังจากที่ถูกเหมือนกับว่าเจ้าพ่อได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ได้เกิดมีลัทธิตันตระ ที่นับถือพระนางศักดิ์ (พลังของหญิง) เป็นใหญ่กว่าเทวดาใดๆ

ลัทธิศักตินิยม นั้นมาแรงที่สุดในภาคอีสานของอินเดียและในภาคใต้เป็นแห่งๆ (มีจำนวนนับถือไม่น้อย) เชนับถือพระนางกาลิปางดูๆ ในฐานะเป็นพระพลังของพระอิศวร หากขาดพระนางแล้วพระอิศวรคงเข้าฉานทำอะไรไม่ได้

ถ้าอยากจะรู้จักกับพระนางศักดิ์ก็ขอเชิญไปชมวัดพระศรีอุมาเทวี (วัดแขก สีลม) ชื่อวัดนี้ผมเข้าใจว่าน่าจะเป็นการเอาใจคนไทยที่รู้จักชื่อพระแม่อุมาดี แต่คงจะไม่เข้าใจชื่อภาษาหมีฟัวว่า ติรุมาธีอัมมัน โกยิล คำนี้แปลว่า ปราสาท (โกยิล) พระแม่ท่า (ติรุมาธีอัมมัน) เพราะท่านเป็นเจ้าแม่แห่งโรคผีตาซ ดูเทวรูปของเจ้าแม่จะเห็นว่าท่านเป็นสาวงาม แต่ถ้าดูดีๆ จะสังเกตเห็นขี้กอกออกมาจากมุมปาก

พระนางประทับอยู่คู่หูกกลาง ซ้ายขวาเป็นคู่หาประดิษฐานรูปพระพิฆเนศและพระขันธกุมาร พระแม่เจ้ากับพระบุตรทั้งสองประทับอยู่ด้วยกันได้ แต่ถ้าจะหารูปพระอิศวรท่านจะไม่พบในปราสาทเลย

พระอิศวรนั้นตั้งอยู่กลางแจ้งบนเขาไกรลาสจำลอง หายอยู่ด้วยเจ้าแม่ไม่ เจ้าแม่ร้ายถึงเพียงนี้ พูดกันเป็นภาษาชาวบ้านก็ว่า เมียไม่ให้ ผัวเข้าบ้าน!

ในเกาะบาหลี่จะเห็นพระนาง “รังดา” เป็นใหญ่ รังดา แปลว่า แม่ม่าย ตำนานว่า เดิมที่ท่านเป็นพระมารดาของพระเจ้าเอิร์ลลิ่งคะผู้ตั้งอาณาจักรดาทาในเกาะชวาราพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

พระสวามีของพระนาง (เจ้าเกาะบาหลี่) รังเกียดที่พระนางชอบเล่นเวทมนตร์คาถาแบบตันตระฟายซ้าย คือทำตนเป็นแม่มด จึงไล่พระนางให้หนีไปอยู่ป่าแล้วหามเหล้าใหม่

เมื่อเห็นว่าพระบุตร (เอิร์ลลิ่งคะ) ไม่ทักท้วงกับพระบิดาที่ดูถูกพระนางถึงเพียงนี้ จึงผูกใจโกรธและตั้งใจจะฆ่าล้างกรุงดาทา โดยเรียกศิษย์สาวทั้งหลายมาขุดป่าช้ากระทำบูชาพระนางกาลี (ชาวบาหลี่ยังเรียกด้วยความเกรงกลัวว่า “ภควดี”) แล้วร่ายว่าเสกมนตร์ตามสี่แยกให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บจนอาณาจักรดาทาของพระบุตรสาบสูญ

ตำนานนี้สื่อให้เห็นถึงความสับสนและขัดแย้งในใจของบุรุษที่มีต่อสตรี เพราะนางรังดา เป็นทั้งแม่ของพระเอกและเป็นผู้ขัดขวางทำลาย

ในเกาะบาหลี่แม้ทุกวันนี้ก็ยังทำพิธีทรงเจ้าแม่รังดาเมื่อชาวบ้านรู้สึกว่าจะไม่สบายใจ ดินฟ้าไม่ดี เป็นเจ็บเป็นไข้กัน ทั้งนี้โดยอาศัยตำนานดังกล่าวมาแล้ว

งานนี้เป็นกึ่งพิธีกรรมกึ่งละคร โดยจะเชิญพระนางรังดามาเผชิญกับตัวที่เรียกว่า บาวาโรง ตัวบาวาโรงนี้คือสิงโตนั่นเอง อันหมายถึงดวงอาทิตย์ แสงสว่าง และบุรุษ (จีนว่าหยาง)

จุดสุดยอดของพิธีเกิดตอนที่หนุ่มเด็กหนุ่มที่ติดอาวุธ (กรีซ) เข้าทรงแล้วลุกขึ้นจะไปแทงนางรังดา นางรังดาจะร่ายมนตร์สาปแข่งให้กรีซเหล่านั่นกลับแทงอกพวกหนุ่มๆ

แต่ด้วยความขลังของตัวบาวาโรง เหล่าหนุ่มเกิดหนั่งเหนียวแทงไม่เข้า

เป็นที่น่าสังเกตว่าในพิธีหรือละครนี้ ไม่มีการแพ้ชนะกันระหว่างนางรังดาและตัวบาวาโรง

การที่ชาวบ้านบาหลี่ไม่ให้มีการแพ้ชนะกันระหว่างนางรังดากับตัวบาวาโรง น่าจะเป็นเพราะเขาต้องการการประนีประนอมมากกว่าชัยชนะ และอีกประการหนึ่งเขาคงเข้าใจดีว่า คนเราเกิดมาก็ต้องตาย ชีวิตย่อมมีดีมีร้าย

ดังนั้นแม้คนเราจะหวังอยู่อย่างทิพย์ อยากแต่จะเจริญก้าวหน้า
ไม่รู้จักสิ้น เป็นอมตะปราศจากมลทิน แต่ในที่สุดเราก็ต้องแก่เจ็บตาย
และเหิมน แล้วเจ้าแม่จะพ่ายแพ้หรือสาบสูญได้อย่างไร ในเมื่อชาวเรา
ต้องอาศัยเธอเกิดและอาศัยเธอตาย?

ในกรณีเช่นนี้ทำไมพระอิศวรนาฏราชจึงกล้าร้ายรำทำ
เพลง? ท่านไม่กลัวเจ้าแม่หรือ?

พระศิวนาฏราช สำริด, พิพิธภัณฑ์กีเมต์ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส,
ศิลปะอินเดียแบบทมิฬ

ภาคที่ ๓

ศิวนาฏราชและเจ้าแม่ ในเทวรูปและเทพกรรม

เราได้พิจารณาเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าแม่อย่างยืดยาว รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างเจ้าแม่กับเจ้าพ่อซึ่งเป็นสัญลักษณ์ หมายถึงความขัดแย้งในจิตใจแต่ละคน ในสังคม และในจิตใต้สำนึกรวม (Collective Subconscious) ของมนุษยชาติ

ในที่สุดขอชวนมาสถิตอยู่เบื้องหน้าเทวรูปพระศิวนาฏราช แล้วพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าท่านกำลังทำอะไรอยู่

ก็แน่นอนละซี ท่านกำลังรำรำ

ใครๆ ก็เห็น ใครๆ ก็รู้ ท่านรำรำอย่างสง่างาม มีความปิติยินดีอย่างน่าเกรงขาม

แต่ท่านผู้อ่านสังเกตอะไรแปลกใหม่ครับ? ท่านรำแต่ผู้เดียว ชาวสวรรค์อื่นๆ ย่อมรำเป็นหมู่คณะ พระกฤษณะมีกรำกับพระนางราธาหรือกับหมู่นางโคปี

มีแต่พระอิศวรเท่านั้นที่รำแต่ผู้เดียว (พระพิฆเนศเอาอย่างพระบิดาบ้างก็จริง) ทำไมพระอิศวรไม่เคยชวนพระนางปารวตีไปรำด้วยบ้าง? เรื่องนี้หน้าคิด

ขอชวนหันมาดูพระหัตถ์ของพระศิวะ พระหัตถ์ขวาหลังถือกลองอันดีจึงหว่าให้บังเกิดจักรวาลและปลุกสัตว์ทั้งหลายให้มาเกิด พระหัตถ์ซ้ายหลังถือเปลวเพลิง อันหมายถึงอวสานของจักรวาล และเปลวไฟเผาศพบนเชิงตะกอน พระหัตถ์ขวาหน้าให้ความคุ้มครอง (อภัยมุทรา) พระหัตถ์ซ้ายหน้ากวักให้เข้ามาเฝ้าพระบาท อันหมายถึงถึงความหลุดพ้น

พระหัตถ์หน้าของพระศิวนาฏราชไม่เป็นปัญหา เพราะการให้ความคุ้มครองและความหลุดพ้นย่อมเป็นกิจของเจ้าพ่อผู้เป็นสัญลักษณ์ของบุรุษ

แต่พระหัตถ์หลังละซีเป็นปริศนา เพราะการให้กำเนิดและการอำนวยความสะดวกโดยมากเทพนิยายของมนุษย์มักยกให้เป็นกิจการของ